

a Tímár, jöjjön oda mellém. Akkor a Tinka már megcsinálta az életművét, megvolt a folklór rendszerezése, feltárták az összefüggéseit. Nem nagyon hittem, hogy a Tinka erre hajlandó lesz, de végül is ráállt. Így tulajdonképpen a Tímárnak köszönhetem, hogy a Tinka újra megszeretett. Mert a Tímár a Tinkának köszönheti mindazt, amit tud, de mikor már fõnn volt a trónuson, akkor nem nagyon vette ezt figyelembe. A Marival együtt hosszú-hosszú órákat töltöttünk a Tinkánál a tervekkel, nálam meg éjszakákon át beszélgettünk mindenfélérõl a Tinkával, az életünkrõl, a múltról, és közben összeraktunk egy anyagot, hogy a magyarországi folklórból mi az, amit tanításra javaslunk. Ezt beadta az Intézetbe a Zórándi Mari, így ugyanabban az irodában találtam magamat, ahol igazgatóhelyettes voltam. Megint mindenki ott volt, Minisztérium, mûvészeti tanácsok, Szövetség, mit tudom én. A Tímár Sanyi is ott volt, mert kiderült, hogy õ a külföldi növendékeket tanítja magyar folklórra. Nekem nem mondták, hogy a Tímár is ott lesz, mert nem biztos, hogy akkor elmentem volna. Nekem kellett elmondani a koncepciót, amit a Tinkával dolgoztunk ki, illetve harmadikként a titkári feladatokat nagyszerûen látta el a Zórándi. Sokat, nagyon jókat kérdezgetett a Merényi Zsuzsa az anyag felépítésérõl, az összefüggésekrõl. Arról még mindig nem volt szó, hogy ki fogja mindezeket így tanítani, de a Tinka azt mondta, hogy majd gondolkozunk rajta. Akkor jelentkezett a Tímár, és elmondta, hogy ha ez a koncepció, akkor õ nagyon aggódik a néptáncoktatás jövõje miatt, mert elvész a néptánc szûzi spontaneitása, hamvas szépsége, meg mit tudom én micsodája. Na, bennem kezdett gyûlemleni nem a düh, hanem a kétségbeesés. És akkor fölállt a Tinka, és sok-sok szakmai ember elõtt megvédett engem a Tímár Sanyitól. Ennél nagyobb diadalom életemben nem volt. Aztán a Tinka két hét múlva meghalt.

Tímár Sanyi és Tinka

A hetvenes évek fantasztikus periódus volt az életetekben, mindazokon túl, amikrõl már beszéltünk a Szigeti színházi rendezõ lett, te átvetted a Vasas Együttes vezetését, megalakult a 25. Színház, mellette a Stúdió, és az évtized végén új, professzionális társulat jött létre a vezetéseddel, a Népszínház Táncegyüttese.

Igen, sok szempontból rendkívül gazdag korszak volt, diadalmenet, csak mi akkor ezt nem tudtuk. Százezer dolgot csináltunk, közben veszekedtünk, de szerettük és akartuk csinálni.

JEGYZETEK
<i>Andrásfalvy</i> Bertalan (1931–) etnográfus, múzeológus, egyetemi tanár, a kilencvenes évek elején Mûvelődési és Közkutatási Miniszter.
<i>Aszalós</i> Károly (?–) táncos, koreográfus, a Homvéd Együttes, majd a KISZ Központi Művészegyüttes tagja, később tanított az Állami Balett Intézetben, majd az Állami Artistaképzőben is.
<i>Bartos</i> Irén (1917–1981) balerína, az Operaház tagja és az ÁBI tanára volt.
<i>Berek</i> Katalin (1930–) színésznő, 1952-től a Nemzeti Színház tagja, 1970-ben a 25. Színház egyik alapítója lett, később játszott Győrben és Kecskeméten.
<i>Bodnár</i> Sándor (1926–1987) 1958-tól a Nemzeti Színházban segédrendező és játékmester, 1966-tól a Színház Stúdiójának tanára.
<i>Brook</i> , Peter (1925–) angol színházrendező.
<i>Csegey</i> Adrienn (1946–) énekesnő, 1970-ben debütált az Operaházban.
<i>Csoóri</i> Sándor (1930 –) költő.
<i>Daróczy Bárdos</i> Tamás (1931–) zeneszerző. Több néptáncegyüttessel is dolgozott, ezek közül huzamosabb ideig a Duna Művészegyüttes zenei vezetője és az Állami Népi Együttes karmestere volt.
<i>Dudás</i> Juli (Vankóné) (1919–1984) galgamácsai népművész, naiv festő.
<i>Eck</i> Imre (1930–1999) koreográfus, a Pécsi Balett alapítója, a Színművészeti Főiskola koreográfus szakának vezetője.
<i>Gulyás</i> testvérek: Gyula és János. Amatőr filmesként kezdtek a pályájukat, számos nagyhatású dokumentumfilmjük még 1970 előtt készült. Tanulmányaik befejeztével lettek a Balázs Béla Stúdió tagjai.
<i>Hidas</i> Hedvig (1915–2011) az Operaház balerínája, 1950-től az ÁBI tanára, majd 1961 és 1971 között igazgatója.
<i>Iglódi</i> István (1944–2009) színész. A Nemzeti Színház tagja volt 1973-ig, ekkortól a 25., majd 1982-ig a Népszínház tagja, később több színházban is rendezett és játszott.
<i>Kallós</i> Zoltán (1926–) erdélyi néprajzkutató, népzenegyűjtő, akinek először a <i>Balladák könyve</i> című munkája jelent meg Magyarországon.
<i>Kazimir</i> Károly (1928–1999) rendező, több fővárosi és vidéki színházban is dolgozott, majd 1958-ban megalapította a Körszínházat, 1959-től pedig a Színművészeti Főiskolán tanított.
<i>Körtlvényes</i> Géza (1926–2011) amatőr néptáncos volt, miközben az ELTE Filozófia szakán végzett, 1950 és 1955 között a Népművészeti Intézet csoportvezetője volt, majd a Magyar Táncművészek Szövetségének titkára lett visszavonulásáig.
Az ÁBI és a Színművészeti Főiskola tánc történet tanára, számos cikk és tanulmány írója volt.
<i>Kricskovics</i> Antal (1929–) a Testnevelési Egyetemen szerzett diplomát, majd a SZOT és a Lado Együttes tagja lett. 1959-ben alapította meg, majd évtizedeken át vezette a Nemzetiségek Központi Táncegyüttesét. 1976 és 1989 között a Budapest Táncegyüttes művészeti vezetője volt.
<i>Kun</i> Zsuzsa (1934–) az Operaház vezető magántáncosa, 1972 és 1979 között az ÁBI igazgatója, azóta tanára.
<i>Kurtdág</i> György (1926–) zeneszerző.
<i>Lányi</i> Ágoston (1923–1977) táncfolklórista, kinetográfus.
<i>Major</i> Tamás (1910–1986) színész, rendező, 1931-től a Nemzeti Színház tagja, 1945-től 1962-ig igazgatója, majd főrendezője, az 1982-ben alakult Katona József Színház egyik alapítója.
<i>Manninger</i> György (1933–1993) a Színművészeti Főiskola első koreográfus-rendező szakán végzett, évtizedeken át az OKISZ Erkel Ferenc Együttest vezette.
<i>Marton</i> Endre (1917–1979) rendező, aki a Vígszínháztól 1949-ben szerződik a Nemzeti Színházhoz, ahol 1971-től igazgató is volt. A Színművészeti Főiskolán 1950 és 1974 között tanított.
<i>Mátyás</i> István „Mundruc” (1911–1977) erdélyi táncos, a kalotaszegi legényes egyik legnagyobb előadója.
<i>Merényi</i> Zsuzsa (1925–1990) balettmester, 1952-től az ÁBI tanára.
<i>Mnouchkine</i> , Ariane (1939–) francia színházrendező, aki 1964-ben alapította világhírűvé lett együttesét, a Théâtre du Soleil.
<i>Nagy</i> László (1925–1978) költő.
<i>Osskó</i> Endréné (1917–2009) néptáncpedagógus.
<i>Petrovics</i> Emil (1930–2011) zeneszerző, aki 1964-től a Színművészeti, 1968-tól a Zeneművészeti Főiskolán tanított.
<i>Roboz</i> Ágnes (1926–) az ÁBI alapító tanára, aki nép-, illetve karaktertáncot tanított 1973-ig, ettől kezdve visszavonulásáig Hollandiában élt és oktatott.
<i>Sebő</i> Ferenc (1947–) zenész, népzenekutató, a táncházmozgalom egyik kulcsfigurája, 1971 és 1973 között a 25. Színház tagja.
<i>Solymos</i> Pál (1951–) a Pécsi Balett táncművésze.
<i>Spiró</i> György (1946–) író.
<i>Sterbinszky</i> László (1944–) az Operaház tagja volt 1961 és 1983 között, eközben az ÁBI balettmestereként is működött.
<i>Szentpál</i> Mária (1919–1995) a táncjelírás hazai és nemzetközi szaktekintélye volt, aki az ötvenes évektől oktatta a táncírást.
<i>Szentpál</i> Olga (1895–1968) a modern tánc (mozgásművészet) vezető személyisége, aki az irányzat ellehetetlenítése után az ÁBI történelmi társastánc tanára lett.
<i>Szöllőssy</i> András (1921–2007) zeneszerző és zenetudós.
<i>Szöllőssy</i> Andrásné (?–?) művészettörténész, könyve jelent meg Brueghelről és Goyáról.
<i>Takács</i> Imre (? –) a Vasas Együttes táncosa, számos mű ihletője és első megformálója.
<i>Zórándi</i> Mária (1956–2010) az ÁBI első néptáncgozogatán végzett 1975-ben, az Állami Népi Együttes, majd a Budapest Táncegyüttes tagja volt. 1983-tól haláláig vezette az ÁBI néptánc tagozatát.

E jegyzetben nem szerepelnek újra azon személyek nevei, akik már említésre kerültek az interjú első részében.

képiróikonok

Turnai Tímea VÉDJEGYE A TEXTILFESTÉS JÁNOSKÜTI MÁRTA jelmeztervező művészről

Turnai Tímea Védjegye a Textilfestés Jánosküti Márta jelmeztervező művészről. A képen látható a művész által készített, a Magyar Táncművészeti Egyetem díszteremében felvett fotó. A művész a képen látható jelmezt a 2012-es Magyar Táncművészeti Fesztiválon a Magyar Táncművészeti Egyetem díszteremében mutatta be.

„Terveztem egy kimonószerű, gyönyörű pongyolát Ruttkai Évának, amelyre paradicsommadarat festettem. Gyönyörű volt, és a művésznő imádta. Premier előtt kitisztították, de mivel nem volt átgőzölve, a paradicsommadár elszállt.” Ez a negyven év távlatából is felejthetetlen szakmai trauma sarkallta mindig tökéletesebb munkákra, ez lehet szakmaiságának titka, számos elismerésének is meghatározója. A kézi festés sajátos technikája mára már védjegyévé vált. Bár a paradicsommadár egy alkalommal elszállt, most itt vannak velünk rajzai, jelmeztervei, jelmezei, kellékei, számos színház több száz előadásából. Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet adattára 387 darab színpadra állításának tervezőjeként dokumentálja az elismert tervezőt.

Nyári számunkban a karakterfestészet nagyasszonyáról, Schäffer Judit tervezőről emlékeztünk meg. A tervezői iskola megalapítójaként egyik első és jeles tanítványa volt Jánosküti Márta jelmeztervező. Ahogy a gyűjteményünket rendezgettem, ismét rácsodálkoztam különös technikájára, bohóc rajzaira, egyedi jelmezeire. Pedig még nem is tudtam, hogy kihívó, különös skicceinek köszönheti pályája két meghatározó állomását, a Vígszínház vezető tervezőjeként és a Képzőművészeti Egyetem docenseként is. Mindkét feladatra Várkonyi Zoltán főrendező, a Vígszínház igazgatója kérte fel, amikor egy öltözői próbán meglátta egyedi rajzait, színeit, technikáját. Munkái nem véletlenül jelentek meg számos scenikai kiállításon is: a Múcsarnokban, a Vigadóban, a Prágai Quadriennále nemzetközi versenyein, sőt párizsi galériákban is. Természetesen rajztehetségén túl meghatározó a színházi-tervezői pályán személyisége is. Számos interjúbán mesélte el, hogy a színészekkel, a rendezőkkel való napi kapcsolattartás, a jelmezes próbák személyes hangvétele, az elfogadó szemlélet mennyire fontos ezen a pályán.

2012-ben az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet scenikai gyűjteménye, páratlan rajzai és megjelent interjúi mellett a zenés színpadokra tervezett jelmezeivel is gyarapodhatott. *A denevér*, 1997, rendező: Kerényi Miklós Gábor, *Don Carlos*, 1994, rendező: Kerényi Miklós Gábor, *A Mózes*, 1992, rendező: Kerényi Miklós Gábor, *a Hoffmann meséi*, 1990, jelmezei, kellékei, kalapjai és patetikus anyagai a Magyar Állami Operaház jelmeztárából kerültek hozzánk, megőrzésre, feldolgozásra és bemutatásra.

Az Iparművészeti Főiskolán diplomázott, majd a szolnoki gyakorló évek után 1970-ben a Vígszínházhoz szerződött. Több mint négy évtizede meghatározó személyisége, tervezője a színháznak. Emellett TV-filmek, játékfilmek, opera-filmek kosztümjeit is tervezi hihetetlen munkabírással. Több mint 500 televíziós, filmes és színpadi mű kosztümjeit álmodta vászonra és színpadra, miközben a Magyar Képzőművészeti Egyetem látványtervező tanszékének docenseként fáradhatatlanul tanítja a tervezés technikáit, kulissza titkait is. A Jászai Mari-díjas, Érdemes Művész, a Köztársasági Érdemrend kiskeresztjével kitüntetett alkotót 2009-ben, 70. születésnapján Kossuth-díjjal is jutalmazták.

Tizenéves korától a rajzolás jelentett számára mindent. „Átrajzolta a látott képeket”, melyeket estéről-estére a Nemzeti Színházban és az Operaházban látott. A rajzolás szereteete egész pályáján végig kíséri. Hasznos és rendkívüli tapasztalatnak bizonyult, hogy mivel elsöre nem vették fel a főiskolára, a Nemzeti Színház varrodájába került asszisztensnek. A gyakorlati tapasztalat meghozta a kívánt eredményt is a következő évben. Így emlékszik vissza a sorsdöntő fordulatra: Schäffer Judit mellett aztán a főiskolán „harmadévben jött Eigel István tanítani és olyan módon vitte érdeklődésünket a grafika felé, hogy ennek köszönhetem ma is: úgy tudom előadni terveimet, hogy azok grafikailag is megállják a helyüket.” Pályája egyik érdekessége még, hogy első állomásként Schäffer másik kedves tanítványának, Vágó Nellynek megüresedett helyére kerülhetett Szolnokra, a Szigligeti Színházhoz.

A szolnoki négy évad tanította meg a szakma alapjaira. A különös anyagkezelési technikákra, anyag és színpad kölcsönhatásaira, saját maga és a színész egyéniségének harmóniájára. Fontos, hogy a „színészek elfogadják az embert, hogy odaadóan ruhapróbázzanak, hogy megértsék az elképzeléseimet” – nyilatkozta. Ennek elévülhetetlen szerepe volt a színháznál elfogadott, évadonkénti tíz darab színpadra állításának tervezési munkálatai során.

Füst Milán: *A sanda bohóc*
Vígyszínház, 1981.

Jánoskúti Márta műtermében

Ezután a mívesen kimunkált, festett anyagok, jelmezek korszaka következett. A kézi festés textilbe, jelmezbe álmódása védjeggyé vált. Rózsaszínből a padlizsánba, fehérből a feketebe hajló színátmenetes jelmezei egyszerre fejezhették ki az örömet, fájdalmat, gyászt, a szerep és a színész személyiségét, karakterét, de mindemellett hordható és szerethető ruhák is voltak. Kimondottan segítettek a művészeket a karakterek megformálásában.

Tervezett és a mai napig tervez a színház legnagyobb színművészei számára: Somogyvári Rudolf, Ruttkai Éva, Páger Antal, Bilicsi Tivadar, Sulyok Mária, Bulla Elma, Kern András, Eszenyi Enikő az általa tervezett kosztümökben lépett és lép színpadra. Várkonyi Zoltán mellett a korszak számos meghatározó rendezőjével dolgozhatott és dolgozik: Horvai István, Kapás Dezső, Marton László, Eszenyi Enikő instrukciói beépültek napi munkamódszereibe.

A színpad és a látvány iránti törhetetlen alázata, a művészekkel való baráti kapcsolata, személyes hangú jelmezes próbái, mind-mind érezhetőek a színpadra álmódott textilek hatásában. Hihetetlen, hogy a törekeny alkotóművész, tervező asszony elmúlt hetven éves, de mi mégis kíváncsian várjuk a következő évad kézzel festett, textilbe álmódott meglepetéseit is.